

דברי הלכה

גליון שבועי בעניני הלכה הנוגעים למעשה

פרשת תזריע מצורע | 103

נערך עפי' ספרי 'לרעך כמוך' שע"י המכון לחקר מצות שבין אדם לחברו 052-7656528

- יודה באשמה שלא יחשדו באחרים
- יכול עצמו באשמת אחרים
- יודה באשמה של אחרים
- זהירות מהכלמה בסעודה
- מדיני אכילת הקרבנות

דיבר באופן כללי על כולם כדי שלא לפגוע בעובדים שאליהם כוונה תוכחתו.

יודה באשמה של אחרים

מידת חסידות לחפות על החוטא ולומר על עצמו שחטא בחטא של אחרים כדי שלא ילבינו פניו של מי שעשה את החטא (סנהדרין יא, שכן עשה רבי חייא, שלא יתבייש זה שאכל שום. ולמד זאת מרבי מאיר שגם הוא נהג כן. ורבי מאיר למד זאת משמואל הקטן שעשה כן שלא ילבינו פניו של מי שעלה שלא ברשות, והוא למד זאת משכניה בן יחיאל שהכניס עצמו בכלל כדי שלא להלבין פניהם. והוא למד זאת מדברי ה' ליהושע שלא רצה לגלות מי הוא החוטא במעשה עכן. ויל"ע אם ת"ח רשאי לומר על עצמו שהוא חטא כשהחוטא האמיתי אינו ת"ח, כיון שיצא מכך חילול ה' שיאמרו שת"ח חטא).

♦ בשעת ארוחת הצהריים התפזר בחלל הכתה ריח מוזר של מאכל. אחד התלמידים שאל בקול: "מי הביא מאכל כה מוזר ומצחיק?". עץ השאלה עוררה גיחוך אצל כמה תלמידים, והתלמיד שהביא מאכל זה היה עלול להתבייש. מיד קפץ ראובן ואמר: "ריח זה בא מהכריך שלי, ומיד אצא מן הכתה". כשיצא ראובן יצאו אחריו עוד כמה תלמידים וכך נמנעה בושח לאדם מישראל. ראובן נהג בחכמה ובגבורה וראוי שהכל ילמדו ממנו.

♦ ראובן סיכם עם ארבעה אנשים שימתינו ליד מכוניתו כדי שיקחם לביתם בסוף החתונה. כשהגיע ראובן ראה שממתנים שם חמישה אנשים, ולא יהיה לו מקום לכולם. ראובן לא זכר עם מי הוא סיכם, לכן הוא שאל את כולם: "מי הגיע לכאן מבלי שסיכמתי איתו?". זה שהגיע מעצמו היה עלול להתבייש, לכן אמר שמעון: "אני אסתדר בדרך אחרת", ועזב את המקום. שמעון נהג במידת חסידות נאה.

♦ באסיפת הדיירים שאל ראש ועד הבית: "מי מהנוכחים קיבל על עצמו לטפל בנושא הגינון?" דממה שררה למספר שניות. איש לא הודה. כולם ידעו שנושא זה הוזנח לחלוטין, והאדם שקיבל זאת על עצמו עלול להתבייש לכשיוודע לכולם על דבר הזנחתו. "אני קיבלתי, ואני מתנצל על ההזנחה, ומכאן ולהבא אטפל בכך במסירות". כה היו דבריו של ראובן כדי למנוע בושח מהשכן שהתבייש להודות.

♦ כמו כן מותר לחקור אדם לצורך מסויים, אף על פי שיתכן שיתברר שהוא חטא, והוא עלול להתבייש (ספר חסידים סי' תרמב, כבחולין ג, ששואלים את השוחט אם הוא יודע הלכות שחיטה, אע"פ שהוא עלול להתבייש אם יאמר ששחט בלי ללמוד. ולכאורה הטעם דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה).

♦ ראובן כתב מזוזה, והתעורר ספק על כשרותה מתוך חשש שמא ראובן לא למד הלכות כתיבת סת"ם. מותר לשאול את ראובן אם הוא למד הלכות אלו, ואצל מי למד, אף על פי שאם הוא לא למד הוא יתבייש על העבירה שעשה בכותבו מזוזה מבלי ללמוד.

יודה באשמה כדי שלא יחשדו באחרים

מי שחטא בחטא מסויים, ואחרים נחשדים שהם חטאו, חייב הוא לומר: "אני הוא שחטאתי" כדי שלא ילבינו פניהם של החשודים, וכדי שלא יחטאו אחרים על ידו כשיחשדו בכשרים (ספר חסידים סי' כב. ובמקור החסד ציין לסוטה ז. שראובן הודה כדי שלא יחשדו באחיו).

♦ ראובן צחק בזמן השיעור. המורה חשד בשמעון שהוא זה שצחק ואמר לו שיגש אליו לשיחה בסוף השיעור. ראובן צריך לגשת למורה ולהודות בפניו שהוא צחק כדי שלא יכלם שמעון בחינם, וגם כדי שהמורה לא יחשוד בכשרים.

יכול עצמו באשמת אחרים

מידת חסידות לאדם שיכניס את עצמו לכלל החוטאים, כדי שלא יתביישו החוטאים (סנהדרין יא, שכן נהג שכניה בן יחיאל שאמר "אנחנו מעלנו", שהכניס עצמו בכלל כדי שלא להלבין את פניהם (רש"י). ובספר חסידים סי' כב הוסיף טעם לפי שכל ישראל ערבים זה לזה).

♦ "תלמידים יקרים! רב השכונה נכנס לכתה ולא קמנו בפניו! זו היתה טעות מצידנו. בואו ונתחזק מכאן ולהבא במצות קימה בפני תלמידי חכמים". כה היו דבריו של המורה לתלמידיו, למרות שהוא עצמו קם בפני הרב, אך הוא אמר כן כדי שהתלמידים שלא קמו לא יתביישו.

♦ בדרשתו לימים הנוראים, הרב כלל את עצמו עם הציבור ואמר: "אנחנו לא באים בזמן לתפילה..." למרות שהרב מגיע בזמן, הוא כלל את עצמו עם כולם, כדי שלא יפגעו מתוכחתו, וגם משום מדת הענווה.

כאשר אדם פונה לציבור שרק חלק ממנו חטאו, יכול את כולם בחטא כדי שלא יתביישו אלו שחטאו (שם בסנהדרין, ממה שאמר ה' במעשה דעכן: "חטא ישראל" שהכניס את כולם בכלל. וכן אמר משה: "עד מתי מאנתם", והרי לא כולם יצאו ללקוט אלא מקצתם (רש"י). אמנם, הנהגה זו דורשת זהירות, שהרי לפעמים, אדרבה, אלו שלא חטאו עלולים להפגע. לכן, יש לנהוג במקרים אלו בחכמה ובהתאם לנסיבות.

♦ "תלמידים יקרים! הכתה שלנו אינה זהירה בשמירת רכוש בית הספר. מספר פעמים ראיתי כיצד ילדים זורקים כסאות, טורקים דלתות בחוזקה ומלכלכים את הקירות..." כה היו דבריו של המורה בתוכחתו לתלמידיו. המורה כלל את כולם בדבריו, כדי לא לבייש תלמידים מסויים שעשו כן. התלמידים שאליהם כוונה התוכחה הבינו את המסר.

♦ מנהל המפעל פנה לעובדיו: "יש לי הרגשה שנוצר בזמן האחרון רפיון במוסר העבודה. אנשים מתעצלים, משוחחים בטלפון ולא עובדים בנאמנות". המנהל התכוון רק לחלק מהעובדים, אך הוא

מדיני אכילת הקרבנות

א. כל קרבנות החטאת והאשם נאכלים לכהנים זכרים בלבד (דכתיב: 'כל זכר בכהנים יאכל אותה' (ויקרא ו, כב)), חוץ מחטאות הפנימיות שאינן נאכלות מפני שדינם לשריפה (כמבואר בפסוקים ויקרא ד, יב ועוד).

ב. בקרבן שלמים ותודה, החזה והשוק נאכלים לכהנים (דכתיב: 'והיה החזה לאהרן ולבניו ואת שוק הימין וכו' (ויקרא ז, לא-לב)). וכן הזרוע באיל הבא לשלמי נזיר. או לנשיהם ולעבדיהם (דכתיב: 'ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור ואתה ובנך ובנותיך' (ויקרא י, יד)), והשאר נאכל לכל אדם (משנה זבחים נה. ונאכלין לכל אדם, וכדכתיב: 'כל טהור יאכל בשר' (ויקרא ז, יט ורש"י שם)).

ג. הבכור אינו נאכל אלא לכהנים (משנה זבחים נו:), והמקור מדכתיב: 'ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה' (במדבר יח, יח). [וכתב הרמב"ם פ"י ממעשה הקרבנות ה"ה, שיש ללמוד מפסוק זה שהבכור נאכל גם לנשיהם ולעבדיהם כחזה ושוק. ועיין בחי' הרשב"א נדרים יא: יב. ובמאירי שם יג. שכתבו דהבכור אינו נאכל אלא לזכרי כהונה, וצ"ע].

ד. המעשר נאכל לכל אדם (משנה זבחים נו: והמעשר לכל אדם, וכן כתב הרמב"ם פ"ו מבכורות ה"ד שנאכל לבעלים), והפסח נאכל למנויים בלבד (משנה שם).

ה. קרבן העולה קרב כליל ואינו נאכל (כדכתיב: 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה' (ויקרא א, ט), וכתב רש"י במכות ז: שמכאן אזהרת עשה שלא לאכול ממנה, דכליל היא ולא לאכילה). ואם אכל ממנו עובר בלאו (כמבואר במכות ז: ורמב"ם פ"א ממעשה הקרבנות ה"א, ודרשו כן מקרא ד'לא תוכל לאכול בשעריך' (דברים יב, יז). והיינו אפילו אכל בפנים לאחר זריקה).

ו. מצוה מן התורה לאכול את בשר הקרבנות, ונחלקו האחרונים אם המצוה מתקיימת בכזית או בכל הקרבן דעת המנחת חינוך (ריש מצוה ו' ובסופה, ומצוה קל"ד אות ב'), שחיוב אכילת הקרבנות אינו אלא בכזית, והשאר אין מצוה לאכול אלא כדי שלא יהיה נותר, וכן כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' מ"ט). [ובסי' ק"מ הוסיף דעיקר המצוה עשה מתקיימת ע"י האוכל כזית, והשאר מקיימים המצוה שייאכל הקרבן בצירוף כולם]. אולם דעת השאגת אריה (סי' צ"ו) שהמצוה לאכול את כל הקרבן, בין בקרבן פסח ובין בשאר הקרבנות.

ז. דעת רוב הראשונים שמצות האכילה נאמרה בין בקדשי קדשים הנאכלים לכהנים ובין בקדשים קלים הנאכלים לבעלים (כן דעת רש"י פסחים נט. ד"ה בשאר, רמב"ן בהוספות לספר המצוות מ"ע א', יראים מצוה צ"ה. וכן הוכיח המנחת חינוך מצוה ק"ב מפירוש הרא"ש (והתוס') בנדרים ד: , ומדבריהם מוכח שאף הנשים בכלל המצוה). ויש אומרים שאין המצוה אלא בקדשי קדשים, אבל אכילת הבעלים בקדשים קלים אין בה מצוה עשה מפורשת (כן שיטת הרמב"ם פ"י ממעשה הקרבנות ה"א (ובספר המצוות עשין פ"ט)). וכן הוכיח המנחת חינוך נ"ח שם מדברי הר"ן בנדרים ד, דרק אכילת הפסח היא מצוה אבל שאר קדשים קלים אין מצוה באכילתן).

זהירות מהכלמה בסעודה

אין להסתכל בפני האוכל ולא במנתו שלא לביישו (צוואת ר"א הגדול סי' כו "והעלים עיניך מלהסתכל בו כשהוא אוכל", רמב"ם ברכות ז, ו, שו"ע או"ח קע ד. ובספר חסידים קפ. והסתכלות חטופה מותרת).

הנכנס לבית חברו בשעה שהוא אוכל, יהא נסוג לאחור, או ישב בצד, שלא יראנו באכילתו עד שיסיים (כף החיים לרח"פ כד סג. וסיים שהכל לפי האדם שאוכל ולפי הבא אליו).

אין האורחים רשאים ליטול ממה שלפניהם וליתן ביד בנו או בתו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית, שמה יתבייש בעל הסעודה, שהרי אין לו אלא מה שהביא לפניהם (חולין צד, מסכת ד"א רבה פ"ט, רמב"ם ברכות ז, י, שו"ע קע יט. ובמ"ב כתב בשם המ"א וא"ר דדוקא שהיתה הסעודה מצומצמת ומתבייש בעה"ב כשיחסר להם, אבל אם יש הרבה על השלחן רשאים ליתן להם, ולפ"י כ"ש אם כבר כילו לאכול שמותר ליתן מהשיריים).

◆ מעשה באדם שזימן שלושה אורחים בשנת בצורת, ולא היה לו להגיש לפניהם אלא כשלוש ביצים פת. בא בנו של בעל הבית, נטל אחד מהם את חלקו ונתן לו. וכן השני נתן לו, וכן השלישי. בא אביו של התינוק, וראה שפת אחת בפיו ושתיים בידו, מרוב בושה חבטו בקרקע ומת. כיון שראתה זאת אמו עלתה לגג והפילה את עצמה ומתה, ואף האב עלה לגג והפיל עצמו ומת (עפ"י חולין שם).

אין רשות לאורח להכנס בסוף הסעודה, משום שלפעמים אין לבעל הסעודה מה להגיש ונמצא שהוא מתבייש (ירושלמי ברכות ו, ו, ספר תוספות ירושלים סי' קע, באה"ל סי' קע סעי' יט ד"ה אורחים). ובמקומות שנהוג לבוא בסוף הסעודה, אין חשש זה קיים, ובפרט אם מקובל להגיש למאחרים כיבוד קל.

אדם העורך סעודה, לא יזמין אורחים מעבר למה שביכולתו לכבדם, שאם לא כן הוא והם עלולים להתבייש (עפ"י הירושלמי שהובא לעיל).

◆ בר יוחני חשב לערוך סעודה לגדולי רומי. קודם לכן הוא הלך להועץ עם רבי אליעזר. יעץ לו רבי אליעזר להכין חמש מנות נוספות מעבר למספר הקרואים שהזמין. בר יוחני לא שמע אליו, ולבסוף היה חסר לאחד המוזמנים. הגיש לו בר יוחני זהב, כדי שלא יתבייש, אך הלה זרקו על פניו: "וכי זהב אני אוכל? וכי אינני עשיר שצריך אני לזהב שלך?". כשבא בר יוחני לפני רבי אליעזר וסיפר לו בבושת פנים את אשר קרה, אמר לו רבי אליעזר שהנהגה זו הוא למד מדוד המלך שהכין סעודה לאבנר ולאנשים אשר איתו, ברווח ולא בצמצום (עפ"י אסתר רבה ב:ד).

◆ העורך סעודה באולם, יזמין אצל בעל האולם אפשרות לעריכת שולחנות נוספים, שמא יגיעו אורחים נוספים ולא יהיה להם מקום לסעוד (כמו שראינו לעיל).

"וראה: והנה כסתה הצרעת את כל בשרו, וטיהר את הנגע, כולו הפך לבן, טהור הוא" - אולי מרמז הפסוק - על הדן לכף זכות, שמי שרגיל לדון לכף זכות דהיינו אפילו כשרואה בחבירו דבר שבאמת נראה כולו רע, בכל אופן מנסה להפכו ולהסבירו לטוב, מידה כנגד מידה גם אותו יטהרו הקב"ה וידונו לטוב.

ואולי מרמז גם כן על התשובה, שאם נמצא האדם כולו במיצר היצר הרע ואינו יודע איך יחלץ מהמצב אם נסמך ונשען על הקב"ה ודאי יהפוך הכל ויצא מאפילה לאורה.

תזריע יג יג (רמז מן התורה)

"אדם כי יהיה... שאת או ספחת או בהרת... והובא אל אהרן הכהן" - אולי מרמז הפסוק - על קנאה, תאוה וכבוד, שתקנתו היא מידת הענוה, ששאת - לשון נישא, וגאווה (כמו שהוזכר בסוטה ה), ספחת - תאוה, שאדם נספח ונמשך אל התאוה, ובהרת - קנאה, שאצל השני ירוק יותר, טוב יותר, ולכן יותר, והובא אל אהרן הכהן שהיה רודף שלום, דהיינו שהיה ממעיט את עצמו בשביל הזולת. וזה מועיל נגד קנאה תאוה וכבוד.

תזריע, יג, ב (רמז מן התורה)

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות הגדול רבי מרדכי ב"ר משה גולדשטיין זצוק"ל נלב"ע ב' כסלו תשע"ז ת.צ.ב.ה.

לע"נ מר אברהם יצחק ב"ר ישראל משה חתן ז"ל לע"נ משה בן יוסף אלימלך ז"ל לע"נ יעקב בן שמואל ז"ל לע"נ משה בן בנימין ז"ל

לע"נ מר דוד בן חיים צבי ז"ל לע"נ מר אברהם בן משה חתן ז"ל לע"נ מרת אסתר בת נחום ז"ל לע"נ ויקטוריה בת שרה ז"ל

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות הר"ר יחזקאל לייב בן אברהם הכהן קרמר ז"ל אהב דבר ה' זו הלכה היה מעמודי התווך בהחזקת הגיליון ת.צ.ב.ה.

להצלת חסיה אסתר, יהודה בנימין ואברהם צבי נ"י ברוחניות ובגשמיות

לרפואת דבורה בת נחמה, חנה חסיה בת אטה, ישראל מאיר, דוב גדליה ואסתר חיה בני תמר בתושה"

העלון בחסות: קייטרינג וויסמאנדל